

TITLUL I

COMPETENȚA ÎN MATERIE PENALĂ

Capitolul I

Considerații cu caracter introductiv

Secțiunea 1

Aspecte generale privind competența organelor judiciare penale

§1. Noțiuni introductive

Depășirea momentului 1989 a însemnat, în istoria României, trecerea la o societate democratică, deschisă libertății și justiției. Constituția din anul 1991, revizuită apoi în anul 2003¹, expresie a acestui salt istoric, a instituit cadrul juridic fundamental al noilor orientări în toate domeniile vieții sociale, valorificând tradiția constituțională democratică în România, precum și exigențele constituționale ale civilizației occidentale. Organizând, într-o viziune nouă, pluralistă și democratică, structurile statale, politice și sociale, libertățile publice, echilibrul dintre puterile publice, precum și dintre acestea și cetățeni, proclamând că România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și care sunt garantate, Constituția a instituționalizat structuri care să permită transpunerea efectivă în viața socio-politică a acestor mari deziderate.

¹ Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003 a fost aprobată prin referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și a intrat în vigoare la data de 29 octombrie 2003, data publicării în M. Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003 a Hotărârii Curții Constituționale nr. 3 din 22 octombrie 2003 pentru confirmarea rezultatului referendumului național din 18-19 octombrie 2003 privind legea de revizuire a Constituției României. Constituția României în forma inițială a fost adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 noiembrie 1991, a fost publicată în M. Of. nr. 233 din 21 noiembrie 1991 și a intrat în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991.

Astfel, se poate afirma cu ușurință că **statul¹ democratic** a apărut, încă de la începuturile sale, din necesitatea organizării lăuntrice a vieții sociale, în așa fel încât să asigure conviețuirea pașnică a membrilor săi și ocrotirea valorilor sociale fundamentale, precum și din necesitatea apărării grupului social, statornicit pe un anumit teritoriu. Statul realizează atribuții specifice prin organele sale, cărora le repartizează anumite îndatoriri și le fixează funcții și finalități². Pentru a putea delimita sfera atribuțiilor care revin fiecărui organ judiciar al statului, mai întâi trebuie să se realizeze cunoașterea fenomenului infracțional. **Criminalitatea** sau **infracționalitatea** se înfățișează ca un fenomen juridic, ca o totalitate de fapte prevăzute de legea penală. Dar criminalitatea³ se înfățișează mai cu seamă ca un fenomen social și ca un fenomen individual. Cunoașterea criminalității este deosebit de importantă în înțelegerea competențelor organelor judiciare ale statului.

Noțiunea de **competență** poate îmbrăca, în funcție de domeniul în care este utilizat, diferite sensuri. Astfel, prin competență⁴ în limbajul uzual se poate înțelege capacitatea unei persoane sau a unui organ de a se pronunța asupra unei chestiuni determinate, pe temeiul unei cunoașteri aprofundate a materiei în discuție, precum și capacitatea de a exercita anumite atribuții. Sub aspect tehnic, noțiunea de competență comportă aceeași definiție atunci când este utilizată în raport cu activitatea pe care o desfășoară organele statului în general și funcționarii acestora în special, precum și atunci când ne referim la acele organe de stat care sunt responsabile de realizarea funcției coercitive penale.

¹ G. del Vecchio, *Lecții de filosofie juridică*, trad. J.C. Drăgan, Ed. Europa Nova, București, 1994, p. 273 și urm.: „Dacă noțiunea de societate, prin generalitatea sa, cuprinde în sine orice fel de legături, există printre acestea una de o deosebită importanță și cu un caracter bine definit; aceasta e legătura juridică sau politică, prin care oamenii se grupează în stat. Statul, deci, e o formă de societate. Conceptul de societate reprezintă genul, cel de stat specia. Prin societate înțelegem complexul tuturor legăturilor; Statul se întemeiază pe una singură. Statul, după cum nu e unica, tot așa nu e nici cea mai vastă formă de societate. Dar dacă Statul nu e legătura socială cea mai întinsă, e însă cea mai importantă și cea mai solidă, căci modelează mai energic și determină în mod mai precis decât oricare alta relațiile vieții comune. Toate celelalte legături sociale resimt în cel mai mare grad influența Statului (...). Dacă voim să întrebuițăm vorbirea lui Hegel, am putea spune că în Stat „se trezește spiritul lumii, care a adormit în natură. El e organizația cea mai perfectă, suprema putere rânduitoare a tuturor activităților umane”.

² V. Dongoroz, *Drept penal*, București, 1939, p. 7.

³ I. Oancea, *Drept penal*. Partea generală. Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, „(...) prin criminalitate sau infracționalitate se înțelege totalitatea crimelor, în sens larg, sau a infracțiunilor săvârșite într-o țară dată și într-un timp dat”; R. Vouin, J. Léauté, *Droit pénal et criminologie*, P.U.F., Paris, 1956, p. 145: „ansamblul infracțiunilor penale de toate felurile comise într-o societate într-o perioadă dată constituie criminalitatea acelei societăți într-o perioadă dată. Criminalitatea este deci un ansamblu de fapte, în timp ce crimele ce o compun sunt acte particulare comise de un singur individ sau de mai mulți”.

⁴ Competență, competențe, *s.f.* Capacitate a cuiva de a se pronunța asupra unui lucru, pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. *Expr.* A fi de competența cuiva = a intra în atribuțiile cuiva. A-și declina competența = a se declara lipsit de autoritate (legală) sau fără pregătirea necesară pentru a judeca o chestiune sau pentru a se pronunța într-o problemă. [*Var.:* competență *s.f.*] - Din fr. *Compétence* (Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1998).

Așadar, noțiunea de competență, din punct de vedere tehnico-juridic, poate fi ușor înțeleasă prin adagiul latin *quod competit cuique*, respectiv ceea ce aparține fiecărui funcționar sau organ, instituție, și anume dreptul sau puterea pe care statul o conferă prin intermediul dispozițiilor legale unui funcționar sau unei categorii de organe strict determinate de a decide asupra unor chestiuni aflate în sfera sa de atribuții, deci în competența sa. De altfel, însuși termenul de competență derivă din latinescul *competere* (a aparține, a conveni)¹, care exprimă generic partea de autoritate care este dată unui funcționar public și întinderea teritoriului în care acesta își exercită autoritatea.

În vederea realizării principiilor și dezideratelor societății de drept, un organ de stat nu își poate îndeplini atribuțiile decât în condițiile în care organele chemate să vegheze asupra ordinii sociale sunt bine delimitate sub aspectul sferei atribuțiilor pe care sunt chemate să le îndeplinească.

Competența definește deci cadrul în care se exercită atribuțiile unui organ, iar funcția stabilește conținutul și caracterul acestora. Organele judiciare penale ale statului, cu atribuții în soluționarea raporturilor născute din săvârșirea unei infracțiuni, nu ar putea să își realizeze funcțiile fără precizarea atribuțiilor acestora în raport cu natura și gravitatea faptelor, cu locul săvârșirii infracțiunii, cu calitatea făptuitorului². Pe cale de consecință, competența devine măsura în care o instanță își exercită îndrituirea de a rezolva conflicte de drept, cu alte cuvinte, măsura în care își exercită **jurisdicția penală**³.

În literatura de specialitate a fost exprimată opinia conform căreia categoria juridică de competență se prezintă sub dublu aspect, unul obiectiv, iar altul subiectiv⁴. **Sub aspect obiectiv**, competența, în doctrina românească, reprezintă măsura,

¹ G. Guțu, Dicționar latin-român, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 224 și urm.

² N. Volonciu, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, vol. I, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Paideia, București, 1998, p. 273: „O cauză penală nu poate fi soluționată de oricare organ de urmărire penală sau instanță de judecată. În consecință, e necesar să se delimiteze drepturile și obligațiile acestor organe între ele, respectiv să se circumscrie competențele lor”.

³ V. Rămureanu, *Competența penală a organelor judiciare*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 37 și urm.

⁴ N. Volonciu, *op. cit.*, p. 273: „categoria juridică de competență determină dreptul și în același timp obligația organelor judiciare de a desfășura anumite activități. Această capacitate poate fi concepută în sens pozitiv, ca o împuternicire dată organelor judiciare într-o anumită direcție, sau în sens negativ, ca o limitare prin care se departajează sferile de atribuțiuni ale fiecărui organ (...). Orice competență presupune o capacitate subiectivă și una obiectivă. Capacitatea subiectivă se referă la aptitudinea pe care o are persoana fizică din cadrul organului respectiv, iar capacitatea obiectivă este legată de aptitudinea organului ca atare în raport cu o anumită cauză penală și care este determinată de modul de organizare externă a justiției” (a se vedea și E. Florian, *Diritto procesual penale*, Ed. Torinese, Torino, 1939, p. 184 și urm.). Competența subiectivă poate fi abstractă, când are în vedere capacitatea abstractă a judecătorului, procurorului, lucrătorului din cadrul organului de urmărire de a îndeplini acte procesuale; concretă, când este raportată la condițiile specifice ale cauzei și la situația personală a organului respectiv (de exemplu: judecătorul care are capacitate subiectivă abstractă poate avea într-o anumită cauză capacitate concretă, pentru că în persoana lui, în condițiile cauzei date, există o situație de incompatibilitate). În legislația și literatura noastră de specialitate, noțiunea de competență este folosită numai în sensul capacității obiective (a aptitudinii organului), motiv pentru care nu se va da în continuare acestei noțiuni vreoa altă accepțiune.

respectiv limitele în care o instanță judecătorească își exercită îndrituirea și obligația de a rezolva conflictele de drept, adică jurisdicția (*iurisdictio, -onis*). În doctrina românească, profesorul V. Dongoroz spunea despre competență că, sub aspect obiectiv, reprezintă „măsura în care o instanță are de la lege căderea de a judeca, abilitate legală dată unui organ judiciar de a îndeplini anumite acte”¹.

În materie procesual penală, competența are sensul de îndrituire, capacitate, aptitudine recunoscută prin lege unui organ judiciar de a urmări, respectiv de a judeca și soluționa o anumită cauză penală, cu excluderea de la această activitate judiciară a celorlalte organe de urmărire penală sau judecătorești². Ideea că prin competență s-ar putea înțelege o însușire a cauzei de a fi urmărită, judecată de un anumit organ este combătută de alți autori³, care consideră că noțiunea de competență se referă la o împuternicire (îndrituire, îndatorire, aptitudine, însușire) a instanței judecătorești de a rezolva o cauză atribuită prin lege. Cauzele în general – sau o anumită cauză în special – pot constitui obiectul competenței, dar nu unul dintre aspectele sale distincte. Noțiunea de competență nu ar putea fi privită decât în raport cu organul judecătoresc, adică cu organul care îndeplinește funcția de judecată.

Din punct de vedere subiectiv, competența se raportează la îndrituirea, îndatorirea pe care o are instanța pentru a judeca și a soluționa o anumită cauză concretă în cadrul prescris de lege. O astfel de competență este puterea, îndatorirea unui judecător de a exercita jurisdicția care îi este proprie cu privire la o cauză penală determinată⁴ ori capacitatea unui judecător determinat de a cerceta și a soluționa o cauză⁵. În doctrina franceză, aspectul subiectiv este reținut în mod exclusiv, considerându-se competența ca fiind aptitudinea judecătorilor de a soluționa o acțiune sau o apărare, ca o aptitudine a unei jurisdicții determinate de a rezolva o cauză dată⁶, ca o putere pe care o posedă o jurisdicție determinată de a judeca un proces dat⁷.

Competența penală a instanțelor judecătorești este reglementată în legislația română de Codul de procedură penală, modificat prin Legea nr. 356/2006⁸, în Titlul II al Părții generale, intitulat „Competența”, care este structurat pe două capitole, respectiv Capitolul I „Felurile competenței” și Capitolul II „Incompatibilitatea și strămutarea”. Articolele 25-45 reglementează competența după materie și după calitatea persoanei, respectiv competența judecătoreiei, a tribunalului militar, a tribunalului, a tribunalului militar teritorial, a curții de apel, a Curții Militare de Apel, precum și a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Secțiunea a II-a reglementează

¹ V. Dongoroz, op. cit., p. 101.

² A.Șt. Tulbure, Procedura penală română. Partea generală, vol. I, Ed. Omnia UNI-S.A.S.T, Brașov, 1998, p. 215.

³ I. Stoianescu, S. Zilberstein, Tratat de drept procesual civil, vol. I, Universitatea din București, 1973, p. 118.

⁴ V. Manzini, Trattato di diritto processuale penale italiano, ed. a 6-a, vol. I, Ed. UTET, Torino, 1968, p. 37.

⁵ G. Leone, Diritto processuale penale, ed. a 6-a, Torino, 1968, p. 127.

⁶ G. Stefani, G. Lévassour, Droit pénal générale et procédure pénale, tome II, Procédure pénale, Dalloz, Paris, 1964, p. 248.

⁷ R. Merle, A. Vitu, Traité de droit criminel, Ed. Cujas, Paris, 1967, p. 1069.

⁸ M. Of. nr. 677 din 7 august 2006.

competența teritorială în materie penală după cum este vorba de infracțiunile săvârșite în țară sau în străinătate, în Secțiunea a III-a sunt cuprinse dispozițiile referitoare la competența în caz de indivizibilitate și conexitate, în timp ce Secțiunea a IV-a este intitulată „Dispoziții comune”, fiind reglementate în cuprinsul ei excepțiile de necompetență, competența în caz de schimbare a calității inculpatului, competența în caz de schimbare a încadrării juridice sau a calificării, declinarea de competență, conflictul de competență, precum și chestiunile prealabile.

Dispoziții referitoare la competența în materie penală nu sunt cuprinse numai în Partea generală a Codului de procedură penală, ci și în Partea specială a acestuia, fiind vorba despre norme care reglementează competența în „Căile de atac ordinare” (Secțiunea I - apelul, Secțiunea a II-a - recursul) și în „Căile extraordinare de atac” (art. 389 privind instanța competentă să soluționeze contestația în anulare; art. 401 privind instanța competentă să judece cererea de revizuire; art. 414² privind competența de soluționare în cazul recursului în interesul legii). În Titlul III „Executarea hotărârilor penale”, art. 454 arată care este instanța competentă se pronunțe amânarea executării pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață. De asemenea, art. 471 alin. (1) se referă la competența obișnuită privind urmărirea și judecarea unor infracțiuni flagrante, iar art. 471 alin. (2) prevede că ministrul justiției poate desemna una sau mai multe judecătoria care să judece aceste cauze; în procedura reabilitării judecătorești, art. 494 arată care este instanța competentă etc.

În ceea ce privește criteriile care au stat la baza actualii reglementări a competenței în Codul de procedură penală, un prim criteriu folosit pentru reglementarea **competenței după materie** este reprezentat de **gravitatea infracțiunilor**. Având în vedere acest prim criteriu, legiuitorul a dat în competența judecătorilor acele infracțiuni care, sub aspectul gradului de pericol social, se situează la limita inferioară, în timp ce infracțiunile cu grad ridicat de pericol social au fost date în competența instanțelor superioare în ierarhia sistemului judiciar.

În al doilea rând, legiuitorul a folosit criteriul **necesității procesuale sporite**, stabilindu-se competențe speciale în raport cu infracțiunile pentru a căror cercetare este nevoie să se recurgă la procedee tehnice sau care necesită intervenția unor specialiști ori a unor institute specializate care funcționează în localitățile unde au sediul instanțele superioare¹. În ceea ce privește procedeele de tehnică legislativă folosite în determinarea competenței după materie, în doctrină se face deosebirea între **procedeele directe** de determinare a infracțiunilor a căror judecată este atribuită unei anumite instanțe în raport cu dispozițiile lor de incriminare și **procedeele indirecte** de determinare, atunci când aceasta are loc în raport cu unele trăsături ale conținutului infracțiunii sau cu obiectul material al infracțiunii².

În ceea ce privește **competența personală** a organelor judiciare, principalul criteriu de determinare este acela al **calității de militar** a persoanei care a săvârșit fapta prevăzută și pedepsită de legea penală, spre deosebire de calitatea de civil. Acest criteriu a stat la baza diferențierii instanțelor penale de drept comun față de instanțele penale militare. Totuși, pe de altă parte, menținerea acestui criteriu ar

¹ V. Dongoroz, S. Kahane, G. Antoniu, C. Bulai, N. Iliescu, R. Stănoiu, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Ed. Academiei, București, 1975, p. 106 și urm.

² V. Rămureanu, op. cit., p. 72.

putea părea anacronică prin prisma faptului că atât Codul penal, cât și Codul de procedură penală conțin dispoziții comune atât pentru militari, cât și pentru civili. Singura justificare a menținerii acestui criteriu de repartizare a cauzelor raportat la competența personală rezidă, în opinia profesorului Dongoroz, în „menținerea ordinii și disciplinei în rândul militarilor”¹. Este de observat că, în această situație, competența instanțelor nu mai este una ordinară, ci se transformă, prin efectul legii, în jurisdicție specială.

De asemenea, un alt criteriu de determinare a competenței personale a anumitor subiecți procesuali este dat de **calitatea de persoană care aparține unor categorii de organe strict individualizate** (judecători, procurori, notari publici). Pe lângă aceste categorii de persoane, trebuie adăugate cele care, potrivit Constituției, dețin anumite calități ce influențează competența personală a organelor judecătorești – calitatea de Președinte al României, calitatea de senator, deputat, membru al Guvernului. În aceste situații, competența se raportează la calitatea pe care aceste persoane au avut-o la data săvârșirii infracțiunii, cauzele penale fiind repartizate direct Înaltei Curți de Casație și Justiție, această instanță supremă fiind singura competentă să se pronunțe în cauză. Soluționarea acestor tipuri de cauze de către cea mai înaltă instanță din ierarhia sistemului judiciar român este de natură să înlăture orice dubiu care s-ar putea naște în legătură cu imparțialitatea sau obiectivitatea organelor care urmează să soluționeze asemenea cauze.

În ceea ce privește **competența funcțională** de a soluționa cauzele penale, legiuitorul a stabilit drept criteriu în raport cu care se determină competențele fiecărei instanțe **gradul de jurisdicție**, respectiv primă instanță, apel și recurs. Un alt criteriu în funcție de care se realizează repartizarea cauzelor penale este acela al **atribuțiilor cu caracter complementar**, atribuții care nu privesc cauza în sine, nu se referă neapărat la fondul cauzei penale, ci mai degrabă la unele situații procesuale eventuale, cum ar fi soluționarea conflictelor de competență, soluționarea cererilor de abținere, de recuzare, a cererilor de strămutare a cauzelor penale. De asemenea, și atribuțiile privind **raporturile procesuale adiacente fondului cauzei**, cum ar fi luarea, menținerea sau revocarea măsurii arestării preventive, a măsurilor de siguranță sau celor asigurătorii, privesc tot competența funcțională a instanțelor de judecată penale.

§2. Competența instanțelor judecătorești

În sistemul jurisdicțional român, instanțele de judecată fac parte din subiecții procesuali oficiali în sfera raportului juridic principal, fiind subiecți procesuali deosebit de importanți prin prisma atribuțiilor pe care le îndeplinesc.

Instanța de judecată îndeplinește **funcția de jurisdicție**, adică de judecare și soluționare a cauzei penale, fiind denumită și organ de jurisdicție. Exercițarea funcției de jurisdicție conferă instanței de judecată rolul conducător în activitatea procesuală². Această funcție conține, pe lângă puterea de a statua asupra situației

¹ V. Dongoroz și colab., op. cit., p. 107; V. Rămureanu, op. cit., p. 73.

² Gr. Theodoru, L. Moldovan, Drept procesual penal, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 47 și urm.

penale a inculpatului, și puterea de constrângere, prin obligarea la executarea pedepsei stabilite.

Competența instanțelor judecătorești penale române este reglementată prin normele imperative ale Codului de procedură penală, astfel cum acesta a fost modificat prin Legea nr. 356/2006 și O.U.G. nr. 60/2006.

Potrivit prevederilor Constituției¹, ca lege fundamentală aplicabilă pe teritoriul României, justiția se înfăptuiește în numele legii. Justiția² este unică, imparțială și egală pentru toți. Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii. Acestea sunt deziderate, principii de bază după care este organizat și funcționează sistemul judiciar din România. În conformitate cu art. 126 din Constituție, justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai de lege. Pe cale de consecință, concluzia care se desprinde este aceea că dispozițiile din legea fundamentală a României conțin norme-cadru care fac trimitere la celelalte legi prin care se stabilesc atribuțiile și competențele fiecărui organ judiciar în parte.

În desfășurarea procesului penal³, instanțele judecătorești ocupă poziția centrală, de autoritate investită prin lege cu realizarea actului de justiție, pentru a veghea continuu la respectarea drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, în vederea sancționării încălcării acestora prin fapte reprobabile pentru societate, la realizarea și menținerea ordinii în cadrul statului de drept. Putem spune că instanțele judecătorești au o contribuție deosebită la realizarea scopului procesului penal⁴.

Reglementarea modului în care este organizată activitatea instanțelor judecătorești este prevăzută atât de Constituția României, cât și de Codul de procedură penală. În ceea ce privește **organizarea instanțelor judecătorești**, legiuitorul a instituit principiul unității sistemului lor de organizare. Astfel, în conformitate cu actuala reglementare, instanțele judecătorești din România sunt reprezentate de judecătorii, tribunale specializate, tribunale, curți de apel, tribunale militare, tribunale militare teritoriale, curți de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție. Legea nr. 304/2004 instituie regula că puterea judecătorească se exercită de Înalta Curte de Casație și Justiție și de celelalte instanțe judecătorești stabilite prin lege, justiția fiind înfăptuită în numele legii, unică, imparțială și egală pentru toți. Astfel, accesul la justiție este liber oricărui cetățean și acesta servește dezideratelor de apărare a drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime în exercitarea dreptului la un

¹ M. Constantinescu, A. Iorgovan, I. Muraru, E.S. Tănăsescu, Constituția României revizuită, Ed. All Beck, București, 2004, p. 263-264.

² Justiție = 1. Sistemul instanțelor judecătorești; 2. Activitatea de soluționare a cauzelor penale civile, administrative etc., de aplicare a sancțiunilor prevăzute de lege pentru apărarea drepturilor și libertăților.

³ Procesul penal se înfățișează ca un complex de acte succesive care, datorită desfășurării lor coordonate și progresive, dă imaginea unei activități organizate în care se urmăresc aflarea adevărului și pronunțarea unei soluții juste în legătură cu conflictul de drept dedus spre rezolvare organelor competente (I. Neagu, Drept procesual penal. Partea generală. Tratat, Ed. Global Lex, București, 2007, p. 27).

⁴ A. Crișu, Drept procesual penal. Partea generală, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2007, p. 63.

proces echitabil, în conformitate cu art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului.

Potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 304/2004¹, republicată, justiția se realizează prin intermediul următoarelor instanțe judecătorești²: Înalta Curte de Casație și Justiție; curți de apel; tribunale; tribunale specializate; instanțe militare; judecătorii.

Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanță supremă în sistemul judiciar român, este instituția care asigură interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate celelalte instanțe de judecată, fiind organizată în patru secții, respectiv Secția civilă și de proprietate intelectuală, Secția penală, Secția comercială și Secția de contencios administrativ și fiscal.

Curțile de apel sunt instanțe cu personalitate juridică, în circumscripția lor funcționând mai multe tribunale și tribunale specializate. În cadrul fiecărei curți de apel funcționează secții sau complete specializate pentru cauze civile, cauze penale, cauze comerciale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflictele de muncă și asigurări sociale.

În ceea ce privește **tribunalele**, acestea sunt organizate la nivelul fiecărui județ, precum și în municipiul București, sediul lor fiind în municipiul reședință de județ. De asemenea, în cadrul tribunalelor există secții și complete specializate în aceeași organizare ca și în cazul curților de apel. Legiuitorul a prevăzut, în art. 37 din Legea nr. 304/2004, posibilitatea înființării de **tribunale specializate** ca instanțe fără personalitate juridică, față de tribunale care au personalitate juridică acordată prin lege, acestea putând funcționa la nivelul județelor și al municipiului București. Tribunalele specializate apar ca instanțe care preiau din competențele tribunalelor de drept comun raportat strict la domeniile în care se înființează.

În circumscripția unui tribunal sunt cuprinse toate **judecătoriile** de la nivelul județelor din România sau a municipiului București. Spre deosebire de tribunale, care au personalitate juridică, legiuitorul nu a acordat judecătoriilor personalitate juridică tocmai pentru a evidenția subordonarea acestora în planul ierarhiei sistemului judiciar român.

Decretul nr. 203/1974³ stabilește posibilitatea înființării de **secții maritime și fluviale** la Judecătoriile Constanța și Galați și la Tribunalele Constanța și Galați.

În ceea ce privește **compunerea completelor de judecată**, trebuie să amintim mai întâi că prin complet de judecată, în sensul legii, se înțelege numărul de

¹ Republicată în M. Of. nr. 827 din 13 septembrie 2005.

² I. Neagu, op. cit., 2007, p. 304. Instanțele judecătorești, prin modul în care legiuitorul a înțeles să le reglementeze competențele, apar ca organele judiciare cu cele mai complexe atribuții. Activitatea lor se desfășoară în principal în faza de judecată, însă atribuțiile nu le sunt limitate exclusiv la acest moment procesual. Astfel, instanțele judecătorești verifică legalitatea și conformitatea tuturor actelor procesuale și procedurale realizate de către toți ceilalți participanți în procesul penal, însă sarcinile lor se extind și asupra celei de-a treia faze a procesului penal, legată de punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale (I. Neagu, op. cit., p. 120).

³ Legea nr. 304/2004, republicată, prevede că la nivelul curților de apel, tribunalelor și judecătoriilor pot funcționa secții maritime și fluviale sau pentru alte materii în raport cu natura și numărul cauzelor. Instanțele maritime și fluviale sunt în continuare reglementate prin dispozițiile Decretului nr. 203/1974 și își desfășoară activitatea la judecătoriile și tribunalele din Constanța și Galați, unde au fost înființate secții specializate în acest sens.

judecători care participă la judecarea unor categorii de cauze penale într-un anumit stadiu și care, în urma deliberării, pot lua hotărârea judecătorească¹. Sediul materiei în ceea ce privește compunerea completelor de judecată se găsește în diferitele reglementări din Legea nr. 304/2004. Astfel, art. 31 prevede, referitor la compunerea completelor de judecată de la Înalta Curte de Casație și Justiție: „completele de judecată se compun din 3 judecători ai aceleiași secții”, iar „dacă numărul de judecători necesar formării completului de judecată nu se poate asigura, acesta se constituie cu judecători de la celelalte secții, desemnați de președintele sau vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție”. În ceea ce privește completele de judecată de 9 judecători, acestea sunt întotdeauna conduse de președintele sau vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, de un președinte de secție sau de un judecător desemnat în acest sens, în ipoteza în care primii nu își pot exercita, din diferite motive, atribuțiile conferite de lege. Regula este în sensul că din alcătuirea completului de 9 judecători fac parte, de regulă, judecători specializați, raportat desigur și la natura cauzei.

În ceea ce privește compunerea celorlalte instanțe de judecată, cauzele date în competența de primă instanță a judecătoriei, tribunalului și curții de apel sunt judecate în complet format dintr-un singur judecător, făcând excepție acele cauze care privesc litigiile de muncă sau asigurări sociale, în timp ce apelurile se judecă în complet de 2 judecători, iar recursurile în complet de 3 judecători.

În ceea ce privește compunerea completelor de judecată în cazul instanțelor militare, sediul materiei îl reprezentau dispozițiile Legii nr. 54/1993 pentru organizarea instanțelor militare, modificată și completată prin Legea nr. 43/1999, însă, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 247/2005, dispozițiile Legii nr. 54/1993 au fost abrogate, sediul materiei pentru organele judiciare penale militare devenind Legea nr. 304/2004.

Având în vedere numărul mare de fapte prevăzute de legea penală, în vederea determinării competenței materiale a organelor judiciare, nu pot fi enumerate toate infracțiunile care sunt de competența fiecărui organ în parte. Pentru ca reglementarea competenței materiale să fie simplificată, au fost folosite două sisteme de determinare: determinarea abstractă și determinarea concretă. Prin **determinarea abstractă** se arată ce grupe mari sau categorii de infracțiuni cad în competența de soluționare a unui organ judiciar. Astfel, judecătoriile, așa cum vom arăta în paragrafele următoare, au competență generală, fiind în măsură să soluționeze cauzele penale ce le revin spre rezolvare potrivit competenței teritoriale. Nu intră în competența judecătoriei cauzele penale date de legiuitor în competența altor instanțe. Prin **determinarea concretă** a competenței materiale, se enumeră infracțiunile care fac obiectul cauzelor penale la fiecare categorie de organe judiciare în parte².

2.1. Competența judecătoriei

Conform art. 25 C. proc. pen., „judecătoria judecă în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date prin lege în competența altor instanțe”. Pe cale

¹ I. Neagu, op. cit., 2007, p. 131.

² Idem, p. 305; N. Volonciu, op. cit., vol. I, p. 129.

de consecință, din modalitatea în care legiuitorul a înțeles să reglementeze competența de judecată a judecătoriei reiese că aceasta este, în scara ierarhică a instanțelor judecătorești, primul organ cu atribuții jurisdicționale, prima treaptă în scara instaurării justiției penale¹, având, în aceste condiții, **competență generală** de soluționare a cauzelor². Astfel, judecătoria este veriga de bază a întregului sistem al organelor judecătorești, cu cel mai mare număr de unități pe țară, cu cea mai redusă rază teritorială pe unitate, deținând însă investirea ei cu cea mai largă competență.

Pe de altă parte, se statuează că judecătoria soluționează și **alte cazuri anume prevăzute de lege**. Dacă pentru sancționarea unei infracțiuni determinate legea trimite la o dispoziție care privește o infracțiune de competența unei alte instanțe decât judecătoria, infracțiunea din legea specială va fi de competența acelei instanțe.

În primul rând, potrivit **competenței după materie**, judecătoria este competentă să judece infracțiunile din Partea specială a Codului penal, cu excepția celor date în competența altor instanțe³. Atribuind judecătoriei competență materială de a judeca toate infracțiunile, Codul de procedură penală se referă exclusiv la competența materială a acestei instanțe și deci nu se poate vorbi de existența vreunei competențe personale a judecătoriei. În doctrină, s-a afirmat că, „după calitatea persoanei, judecătoria judecă faptele date în competența sa materială, săvârșite de orice persoane”⁴. Nu prezintă relevanță din punct de vedere juridic dacă este vorba despre infracțiuni consumate sau de infracțiuni rămase în forma tentativei, atunci când legea pedepsește tentativa. Infracțiunile derivate, precum cele de tănuire, favorizarea infractorului, nedenunțarea unor infracțiuni, sunt de competența instanței care judecă infracțiunile din care acestea derivă, în ipoteza în care această instanță este judecătoria, fie că se judecă împreună sau separat. Cu toate acestea, infracțiunile derivate sunt de competența judecătoriei când se judecă separat, chiar dacă, nefiind urmărite în același timp cu infracțiunile din care derivă acestea, vor fi de competența altei instanțe.

¹ Gh. Stroe, *Competența de judecată a instanțelor penale*, teză de doctorat, Academia Română, Institutul de Cercetări Juridice, p. 65: „Judecătoria este, prin urmare, primul organ cu atribuții jurisdicționale, prima treaptă în scara instanțelor penale și are, conceptual, competență generală, chiar dacă există și numeroase excepții în favoarea unor instanțe superioare. În doctrină, este supranumită «veriga de bază» în organizarea instanțelor judecătorești, având cea mai cuprinzătoare competență și deci o largă accesibilitate. Într-adevăr, situarea judecătoriei pe prima treaptă a ierarhiei judecătorești, având cel mai mare număr de unități pe țară și, totodată, cea mai redusă rază teritorială pe unitate și investirea ei cu cea mai largă competență consacră judecătoria ca verigă de bază a întregului sistem al organelor judecătorești”.

² V. Dongoroz și colab., op. cit., p. 107.

³ V. Rămureanu, op. cit., p. 80 și urm.

⁴ V. Dongoroz și colab., op. cit., p. 18. Singurul caz în care s-a conferit judecătoriei o competență personală este prevăzută în Decretul nr. 203/1974, prin care la judecătoriile din Constanța și Galați au fost înființate secții maritime și fluviale, din necesitatea de specializare a instanțelor în raport cu particularitățile unor contracte de transport pe apă, a specificului uzanțelor dreptului maritim, al transporturilor internaționale, al dreptului internațional al mării și comerțului internațional, al dreptului internațional al mediului înconjurător.

De asemenea, în competența judecătorei se află și infracțiunile prevăzute de legile speciale cu dispoziții penale, făcând excepție acele infracțiuni¹ pentru care legea prevede competența anumitor instanțe de judecată.

În ceea ce privește **competența după calitatea persoanei**, judecătoria judecă fapte date în competența sa materială săvârșite de orice persoană, excepție făcând infracțiunile săvârșite de militari și infracțiunile săvârșite de civili date, potrivit dispozițiilor legii, în competența altor instanțe.

Decretul nr. 203/1974 prevede o unică situație în care legiuitorul a conferit judecătorei o competență specială și personală. Astfel, legiuitorul a prevăzut înființarea la judecătoriile Constanța și Galați de **secții maritime și fluviale**² care soluționează în primă instanță infracțiunile anume prevăzute în aceste decret. În practica judiciară s-a decis că o cauză penală ar fi de competența acestor secții numai dacă făptuitorul, cât și partea vătămată fac parte din personalul aflat pe aceeași navă și își desfășoară activitatea în legătură cu aceasta. Ca urmare, o infracțiune de ultraj săvârșită pe o navă de către un motorist aflat pe acea navă, împotriva unui organ de control al căpitaniei portului, nu este de competența instanței speciale menționate, ci a instanțelor de drept comun³.

2.2. Competența tribunalului militar

Potrivit dispozițiilor art. 26 C. proc. pen.⁴, tribunalul militar judecă în prima instanță infracțiunile prevăzute de art. 331-352 C. pen., alte infracțiuni săvârșite în legătură cu îndatoririle de serviciu, comise de militari până la gradul de colonel inclusiv, cu excepția celor date în competența altor instanțe⁵, precum și alte cauze

¹ Spre exemplu, infracțiunile la regimul transporturilor aeriene, prevăzute în art. 98-111 C. aerian (republicat în M. Of. nr. 45 din 21 ianuarie 2001).

² Secțiile maritime și fluviale de la judecătoriile Constanța și Galați judecă numai în primă instanță cauze penale referitoare la: infracțiuni împotriva protecției muncii săvârșite de personalul marinei civile, infracțiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul prevăzute în Codul penal săvârșite de personalul marinei civile, cu excepția infracțiunilor prevăzute în art. 215-253 C. pen., infracțiunile contra avutului public prevăzute de Codul penal referitoare la bunuri aflate în administrarea sau folosința unităților marinei civile ori încredințate acestora, pentru expediție, transport sau păstrare, săvârșite de personalul marinei civile (abrogat), infracțiunile contra avutului public prevăzute în Codul penal referitoare la bunuri aflate în administrarea sau folosința marinei civile, în cazul în care fapta a pus sau ar fi putut pune în pericol nave, utilaje portuare, instalații de încărcare, descărcare sau manipulare a mărfurilor în port, sau a creat o stare de pericol pentru siguranța navigației ori a avut ca urmare o tulburare în activitatea de transport maritimă sau fluvială (abrogat).

³ Trib. Suprem, Secția penală, decizia nr. 1265/1984, în *V. Papadopol, Șt. Daneș*, Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 41.

⁴ Anterior modificărilor survenite prin Legea nr. 356/2006, în primă instanță tribunalul militar judeca și infracțiunile prevăzute la art. 348-354 C. pen. care erau săvârșite de civili; în cazul acestor infracțiuni îndreptate împotriva capacității de apărare a țării, subiectul activ al infracțiunii nu era circumstanțiat, în sensul că legiuitorul nu a înțeles să îi atribuie vreo calitate, însă specificul relațiilor sociale lezate conferea acestor fapte un pericol social specific, care atrăgea competența instanțelor militare.

⁵ I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 815 din 3 februarie 2005, în Dreptul nr. 10/2005, p. 242-243: săvârșirea de către un militar a infracțiunilor de tulburare de posesie și distrugere de înscrisuri

anume prevăzute de lege. În aceste condiții, rezultă că acest text se referă la exercitarea oricărei atribuții de serviciu sau în legătură cu serviciul prevăzute în Titlul VI, Capitolul I din Codul penal¹.

Când **competența este determinată de calitatea inculpatului**, instanța militară rămâne competentă de a judeca, chiar dacă inculpatul, după săvârșirea infracțiunii, nu mai are această calitate². Pe cale de consecință, se poate desprinde în mod facil concluzia potrivit căreia competența materială a tribunalului militar constituie o competență specială³ față de competența materială ordinară și generală pe care o are judecătoria, căreia i-au fost luate din competența sa în mod integral și necondiționat infracțiunile prevăzute de art. 331-352 C. pen.

În concluzie, în sfera competenței materiale generale a tribunalului militar intră fasciculul de infracțiuni prevăzute de art. 331-352 C. pen., respectiv acele infracțiuni săvârșite de militari sau de civili⁴ contra capacității de apărare a României. Amintim aici, printre altele, dezertarea, călcarea de consemn, capitularea, părăsirea câmpului de luptă, defetismul, sustragerea de la serviciul militar.

Raportat la competența personală pe care o deține tribunalul militar, precizăm că acesta soluționează numai acele infracțiuni săvârșite de militari, însă **numai până la gradul de colonel inclusiv**, cu excepția celor care sunt date în competența altor instanțe⁵. Astfel, putem aprecia că tribunalul militar deține o competență generală în ceea ce privește infractorii militari care dețin gradul mai sus indicat. În opinia noastră, în situația în care un militar care deține gradul de colonel inclusiv comite o faptă incriminată printr-o lege specială, fără ca această lege să precizeze în mod explicit sau să facă trimitere la un alt text de lege, instanța competentă să judece această faptă este tribunalul militar, întrucât calitatea persoanei este cea care determină instanța competentă.

prevăzute în art. 220 și art. 272 C. pen., infracțiuni care nu au legătură cu îndatoririle de serviciu ale acestuia, atrage competența de judecată în primă instanță a judecătoriei.

¹ C.S.J., Secția penală, decizia nr. 1572 din 20 iunie 1997, în Dreptul nr. 7/1998, p. 145.

² C.S.J., Secția penală, decizia nr. 3097 din 15 septembrie 1999, în Dreptul nr. 3/2001, p. 164: împrejurarea că, după săvârșirea faptelor, inculpatul a fost declarat de comisia de expertiză medico-legală inapt pentru serviciul militar și apoi clasat medical ca urmare a bolii constatate în timpul îndeplinirii obligațiilor militare nu are nicio consecință asupra competenței de soluționare a cauzei de către instanța militară, determinată de calitatea inculpatului la data săvârșirii infracțiunii.

³ V. Rămureanu, op. cit., p. 96.

⁴ În reglementarea anterioară, această instanță avea competența de a soluționa în primă instanță și infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către salariații civili din Ministerul Apărării Naționale, Ministerul de Interne, Ministerul Justiției, Direcția Generală a Penitenciarelor, Serviciul Român de Informații, Serviciul de Informații Externe, Serviciul de Pază și Protecție.

⁵ C.S.J., Secția penală, decizia nr. 2464/1999, în Dreptul nr. 4/2001, p. 142: prin rechizitoriu s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului cetățean al Republicii Moldova. Tribunalul militar și-a declinat competența de soluționare a cauzei în favoarea judecătoriei, cu motivarea că inculpatul, nefiind cetățean român, nu are calitatea de militar în sensul legii române. Judecătoria și-a declinat la rândul ei competența în favoarea tribunalului militar. Examinându-se conflictul de competență, s-au constatat următoarele: la determinarea competenței, textul nu distinge în funcție de cetățenia autorului infracțiunii trimis în judecată, fiind suficient ca acesta să aibă calitatea de militar până la gradul de colonel inclusiv. Neexistând nicio dispoziție legală prin care militarii cetățeni ai altor state, care săvârșesc infracțiuni pe teritoriul României, să fie exceptați de la jurisdicția instanțelor militare, s-a stabilit că în cauză competența de soluționare revine tribunalului militar.

Calitatea de militar activ este deținută de militarii profesioniști din forțele armate de la momentul acordării gradului și până la data trecerii lor în rezervă, militarii în termen de la data la care cei încorporați s-au prezentat la centrul militar, în unitatea sau în altă formațiune militară și până la trecerea lor în rezervă la data ordinului ministrului, elevii sau studenții la instituțiile de învățământ din sistemul de apărare și securitate națională, cu excepția elevilor liceelor și colegiilor militare, soldații sau gradații voluntari.

Competența organelor judiciare militare este determinată de calitatea specială a subiectului activ al infracțiunii. La stabilirea competenței instanțelor militare trebuie să se țină seama de calitatea de militar a inculpatului, cât și de gradul lui în ierarhia militară la data comiterii infracțiunii.

Opinăm că situația în care, ulterior săvârșirii infracțiunii, subiectul pasiv al raportului juridic de conflict este avansat în grad, trecând din categoria ofițerilor inferiori în cea a ofițerilor superiori, nu atrage schimbarea competenței de soluționare a cauzei în primă instanță. Legiuitorul a înțeles să instituie un criteriu obiectiv pentru determinarea competenței după calitatea persoanei și acest criteriu nu poate fi decât acela al datei săvârșirii infracțiunii a cărei judecată are loc. Orice alt criteriu, cum ar fi data sesizării instanței sau data judecării, ar fi în funcție de factorii ce țin de celeritatea procesului penal sau de o dispoziție cu caracter administrativ¹.

De asemenea, textul de lege nu distinge în funcție de cetățenia autorului infracțiunii, fiind suficient ca acesta să aibă calitatea de militar. Neexistând nicio dispoziție legală prin care militarii cetățeni ai a altor state care săvârșesc infracțiuni pe teritoriul României să fie exceptați de la jurisdicția instanțelor militare, competența de a soluționa astfel de cauze revine tribunalului militar². Trebuie precizat că militarii cetățeni ai altor state care săvârșesc infracțiuni pe teritoriul României beneficiază de imunitate de jurisdicție în condițiile în care există un acord bilateral între statul român și statul de origine al militarului respectiv în acest sens.

2.3. Competența tribunalului

Tribunalul judecă **în primă instanță**, în conformitate cu art. 27 alin. (1) C. proc. pen., infracțiunile cu un pericol social abstract mai ridicat decât cele care revin spre soluționare judecătorei. De asemenea, natura infracțiunilor repartizate de legiuitor în competența tribunalului (toate infracțiunile de omor, luare și dare de mită, infracțiunea de spălare a banilor, traficul de droguri etc.) determină o complexitate sporită a dosarelor penale și, pe cale de consecință, face necesară repartizarea acestor cauze unor judecători cu experiență mai bogată decât cea a judecătorilor care funcționează la prima verigă a sistemului judiciar. Suntem de părere că modificările recente ale dispozițiilor legale au făcut posibilă aplicarea criteriului competenței personale și în cazul tribunalului în situația anumitor categorii de funcționari publici cu atribuții speciale din cadrul Poliției Române.

¹ C.S.J., Secția militară, decizia nr. 59/1997, în Dreptul nr. 5/1998, p. 122.

² C.S.J., Secția penală, decizia nr. 246 din 15 iunie 1999, în Dreptul nr. 3/2001, p. 164.

Prin Legea nr. 304/2004 referitoare la organizarea judiciară, legiuitorul a prevăzut posibilitatea înființării de tribunale specializate având competența de a soluționa cauze civile, cauze penale, cauze comerciale, cauze cu minori și familie, cauze de contencios administrativ, cauze privind conflictele de muncă și asigurări sociale, cauze privind litigii maritime sau fluviale sau alte materii¹.

Secția maritimă și fluvială a tribunalului judecă în prima instanță: infracțiunile de delapidare, furt, tâlhărie, piraterie, înșelăciune, distrugere, distrugere din culpă în forme grave, referitoare la bunuri aflate în administrarea sau folosința unităților marinei civile, ori încredințarea acestora spre expediție, transport sau păstrare și infracțiunea de abuz în serviciu săvârșite de personalul marinei civile².

Ca instanță de apel, tribunalul judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în prima instanță³.

Ca instanță de recurs, tribunalul judecă recursurile declarate împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în cazurile anume prevăzute de lege⁴.

De asemenea, tribunalul soluționează conflictele de competență ivite între judecătorii din circumscripția sa, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege.

2.4. Competența tribunalului militar teritorial

Potrivit art. 28 C. proc. pen., tribunalul militar teritorial judecă **în primă instanță** infracțiunile menționate în art. 27 alin. (1) lit. a)-e¹), săvârșite în legătură cu îndeatoririle de serviciu de militari până la gradul de colonel inclusiv, precum și alte infracțiuni date prin lege în competența sa⁵.

¹ Tribunalele specializate sunt înființate la nivelul județelor, precum și în municipiul București, având sediu în municipiul reședință de județ. Articolul 37 din Legea nr. 304/2004 prevede faptul că tribunalele specializate vor prelua cauzele de competența tribunalului în domeniile în care se înființează.

² N. Volonciu, op. cit., p. 297-298.

³ Articolul 1 pct. 8 din Legea nr. 356/006 a modificat conținutul art. 27 pct. 2, care avea următorul conținut: „Ca instanță de apel, judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în primă instanță, cu excepția celor privind infracțiunile menționate în art. 279 alin. (2) lit. a) C. proc. pen.” Modificarea competenței teritoriale a tribunalului în apel s-a impus ca o consecință firească a abrogării dispozițiilor în art. 279 alin. (2) lit. a) C. proc. pen.

⁴ Articolul 27 pct. 3 C. proc. pen. a fost modificat prin art. 1 pct. 8 din Legea nr. 356/2006. Anterior acestei modificări, articolul la care am făcut referire avea următorul cuprins: „Ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de judecătorii în cazurile anume prevăzute de lege”.

⁵ C.S.J, Secția penală, decizia nr. 1572/1997, în Dreptul nr. 2/1998, p. 126: inculpatul a fost trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii deucidere din culpă, prevăzută de art. 178 alin. (2) C. pen., reținându-se că, fiind angajat ca șofer la U.M. 0601 Tulcea, a transportat deșeurile din unitate la rampa de descărcare cu un tractor în care au acceptat să călătorească mai multe persoane. Din cauza neatenției sale, vehiculul s-a răsturnat, accidentul având ca urmare moartea unei persoane. Prin sentința nr. 232 din 23 aprilie 1996, Tribunalul Militar București și-a declinat competența de soluționare a cauzei în favoarea Judecătoriei Tulcea, apreciind că fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată nu are legătură cu serviciul. Judecătoria Tulcea a declinat competența în favoarea Tribunalului Militar București. În soluționarea conflictului de competență, având în vedere că la data săvârșirii faptei inculpatul se afla în timpul programului și conducea un autovehicul militar, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, competența de soluționare a cauzei aparține Tribunalului Militar București.

Ca instanță de apel, judecă apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de tribunalele militare, cu excepția infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, sancționate de lege cu pedeapsa închisorii de cel mult 2 ani¹.

Ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele militare în cazul infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, sancționate de lege cu pedeapsa închisorii de cel mult 2 ani, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege².

De asemenea, tribunalul militar teritorial soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare din circumscripția sa, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege.

2.5. Competența curții de apel

Curtea de apel judecă **în primă instanță** infracțiunile contra siguranței statului și infracțiunile privind siguranța națională a României prevăzute în legi speciale³; infracțiunile prevăzute de Codul penal în art. 253¹, art. 273-276 când s-a produs catastrofă de cale ferată și art. 356-361⁴; infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii și tribunale⁵ și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe, precum și de avocați, notari publici, executori judecătorești și de controlorii financiari ai Curții de Conturi⁶, precum și alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

¹ Legea nr. 356/2006, prin art. I pct. 10, a modificat art. 28 pct. 2, care prevedea că: „judecă apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de tribunalele militare, cu excepția infracțiunilor menționate în art. 279 alin. (2) lit. a) și infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare sancționate de lege cu pedeapsa închisorii de cel mult doi ani”. Forma în care legiuitorul a înțeles să reglementeze competența tribunalului militar teritorial este justificată de abrogarea dispozițiilor art. 279 alin. (2) C. proc. pen.

² Articolul 28 pct. 3 a fost modificat prin art. I pct. 10 din Legea nr. 356/2006. Anterior modificării, acesta avea următorul cuprins: „judecă recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele militare în cazul infracțiunilor menționate în art. 279 alin. (2) lit. a) și al infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare sancționate de lege cu pedeapsa închisorii de cel mult doi ani, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege”.

³ Spre exemplu, Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României prevede, în art. 21 alin. (2), că divulgarea sau folosirea, în afara cadrului legal, de către salariații serviciilor de informații, a datelor privind viața particulară, onoarea sau reputația persoanelor, cunoscute incidental în cadrul obținerii datelor necesare siguranței naționale, constituie infracțiune.

⁴ Este vorba despre următoarele infracțiuni: propaganda pentru război (art. 356 C. pen.), genocidul (art. 357 C. pen.), tratamentele neomenoase (art. 358 C. pen.), distrugerea unor obiective și însușirea unor bunuri (art. 359 C. pen.), distrugerea, jefuirea sau însușirea unor valori culturale (art. 360 C. pen.), sancționarea tentativei, tănuirii și favorizării (art. 361 C. pen.).

⁵ I. Neagu, op. cit., p. 311: „Tribunalele specializate sunt situate pe același nivel cu tribunalele, ale căror cauze le preiau în materiile în vederea cărora au fost înființate; judecătorilor de la tribunalele specializate și procurorilor de la parchetele de pe lângă aceste instanțe li se aplică regimul juridic al judecătorilor de la tribunale, respectiv procurorilor de la parchetele de pe lângă aceste instanțe”.

⁶ Litera c) de la pct. 1 al art. 28¹ a fost abrogată prin art. I pct. 14 din Legea nr. 356/2006. Anterior, textul avea următorul cuprins: „infracțiunile săvârșite de judecătorii, procurorii și controlorii financiari ai camerelor de conturi județene, precum și de controlorii financiari de la Curtea de Conturi”.

Ca instanță de apel, curtea de apel judecă apelurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de tribunale.

Ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate de tribunale în apel, recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în primă instanță, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege.

De asemenea, curtea de apel soluționează conflictele de competență ivite între tribunale sau între judecătorii și tribunalele din circumscripția sa ori între judecătorii din circumscripția unor tribunale diferite aflate în circumscripția curții, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege.

Curtea de apel soluționează și cererile prin care s-a solicitat extrădarea sau transferul persoanelor condamnate în străinătate¹.

2.6. Competența Curții Militare de Apel

În primă instanță, Curtea Militară de Apel judecă infracțiunile prevăzute în Codul penal la art. 155-173 și art. 356-361, săvârșite de militari, infracțiunile săvârșite de judecătorii tribunalelor militare și ai tribunalelor militare teritoriale, precum și de procurorii militari de la parchetele militare de pe lângă aceste instanțe, precum și alte infracțiuni date prin lege în competența sa.

Ca instanță de apel, judecă apelurile împotriva hotărârilor pronunțate în primă instanță de tribunalele militare teritoriale.

Ca instanță de recurs, judecă recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de tribunalele militare teritoriale în apel, precum și în alte cazuri anume prevăzute de lege.

Curtea Militară de Apel soluționează conflictele de competență ivite între tribunalele militare teritoriale sau între tribunalele militare și tribunalele militare teritoriale ori între tribunalele militare din raza de competență a unor tribunale militare teritoriale diferite, precum și alte cazuri anume prevăzute de lege.

2.7. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție

În ierarhia sistemului judiciar din România, Înalta Curte de Casație și Justiție² reprezintă veriga superioară a tuturor celorlalte instanțe judecătorești, având organizare proprie. Aceasta deține personalitate juridică, cu obligația de a urmări aplicarea corectă și unitară a legii pe teritoriul țării.

Actele normative prin care era fundamentată organizarea și funcționarea Curții Supreme de Justiție, privite din punctul de vedere al importanței lor în ierarhia acestora, sunt:

¹ Sediul materiei este reprezentat de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală.

² În raport de dispozițiile Constituției României revizuite în anul 2003, denumirea instanței supreme „Curtea Supremă de Justiție” a fost înlocuită cu denumirea „Înalta Curte de Casație și Justiție”. Organizarea și funcționarea Înaltei Curți de Casație și Justiție sunt reglementate de dispozițiile Legii nr. 304/2004, de Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, de Codul de procedură penală, Legea nr. 56/1993 a Curții Supreme de Justiție fiind în prezent abrogată.

– Constituția României din 1991, în Capitolul VI, intitulat „Autoritatea judecătorească”, al Titlului III privind „Autoritățile publice”, art. 126 prevăzând că „Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege”. Este de remarcat că prin această normă constituțională Înalta Curte de Casație și Justiție a fost nominalizată distinct de celelalte instanțe judecătorești, ceea ce a impus ca organizarea și funcționarea ei să fie reglementate printr-o lege organică proprie;

– Legea Curții Supreme de Justiție nr. 56/1993, republicată, în prezent abrogată;

– Legea nr. 92/1992 pentru organizarea judecătorească, republicată, cuprindea, la rândul-i, dispoziții referitoare și la Curtea Supremă de Justiție, comune cu ale celorlalte instanțe judecătorești;

– Regulamentul Curții Supreme de Justiție, adoptat de Secțiile Unite ale Curții Supreme de Justiție și publicat în M. Of. nr. 10 din 18 ianuarie 1999, în prezent abrogat.

În România, Înalta Curte de Casație și Justiție are în prezent atribuții complexe, și anume atât activitate de judecată, cât și îndeplinirea altor activități importante prin care se asigură respectarea legilor și a Constituției.

Ca instanță de judecată, urmărește **aplicarea corectă și unitară a legilor** de către toate instanțele pe calea soluționării recursurilor obișnuite într-un număr mare de cauze, cât și prin soluționarea recursurilor în interesul legii la cererea procurorului general, pronunțându-se asupra unor chestiuni de drept soluționate diferit de instanțele judecătorești. În același timp, are și o competență specială de judecată în primă instanță și în recurs a proceselor penale privind anumite persoane care ocupă funcții publice sau de demnitate publică.

Tot ca instanță de judecată, în Complet de 9 judecători, are o competență specială, și anume **soluționarea contestațiilor** împotriva hotărârilor pronunțate de Consiliul Superior al Magistraturii sau de Comisia de disciplină a Ministerului Public prin care s-au aplicat magistraților sancțiuni disciplinare.

O altă atribuție importantă a Înaltei Curți de Casație și Justiție este aceea **de a sesiza Curtea Constituțională** pentru a se pronunța asupra neconstituționalității legilor înainte de promulgare, când consideră că acestea, în totalitate sau anumite prevederi, au intrat în coliziune cu normele Constituției.

Potrivit art. 29 C. proc. pen., Înalta Curte de Casație și Justiție judecă **în primă instanță** infracțiunile săvârșite de senatori și deputați, infracțiunile săvârșite de membrii Guvernului, infracțiunile săvârșite de judecătorii Curții Constituționale, de membrii Curții de Conturi, de Președintele Consiliului Legislativ și de Avocatul Poporului, infracțiunile săvârșite de mareșali, amirali, generali, chestori, infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai Înalțului Cler, care au cel puțin gradul de arhieru sau echivalent al acestuia, infracțiunile săvârșite de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, infracțiunile săvârșite de judecătorii și magistrații asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe și de procurorii Direcției Naționale Anticorupție, precum și alte cauze date prin lege în competența sa.

Ca instanță de recurs, Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de curțile de apel și Curtea Militară de Apel, recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate ca instanță de apel de curțile de apel și Curtea Militară de Apel, recursurile împotriva hotărârilor penale pronunțate în primă instanță de Secția penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și alte cazuri prevăzute de lege.

De asemenea, judecă recursurile în interesul legii și soluționează conflictele de competență în cazurile în care Înalta Curte de Casație și Justiție este instanța superioară comună, cazurile în care cursul justiției este întrerupt, cererile de strămutare și alte cazuri anume prevăzute de lege¹.

§3. Competența organelor de urmărire penală

Urmărirea penală apare ca o fază preliminară și distinctă în derularea procesului penal. Aceasta ocupă un loc deosebit² între fazele și subdiviziunile procesului penal, datorită finalității și funcționii sale proprii, care are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea făptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea lor în judecată. Pe cale de consecință, apreciem că urmărirea penală apare ca o fază obligatorie în toate cauzele penale, având în vedere modificările legislative din anul 2006, datorită caracterului său preliminar.

Organul judiciar de urmărire penală trebuie să fie competent a efectua acte de urmărire penală în fiecare cauză concretă care i-a fost dată spre investigare. În opinia noastră, competența organului de urmărire penală presupune stabilirea tuturor drepturilor și obligațiilor acestuia de a proceda la desfășurarea tuturor activităților caracteristice primei etape a procesului penal. Dreptul de a derula activitatea de urmărire într-o cauză penală este indestructibil legat de obligația organelor de urmărire ca, de îndată ce au luat cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni, să efectueze toate actele care intră în atribuțiile lor. De asemenea, prin competență se înțelege repartizarea legală a cauzei penale în cadrul atribuțiilor unui anumit organ de urmărire penală.

Având în vedere aceste două accepțiuni, **competența funcțională** se determină prin raportare la categoria de organ de urmărire penală, în timp ce **competența materială** se determină prin raportare la felul cauzei penale. Repartizarea cauzelor penale stabilită de lege în competența diferitelor organe de urmărire și abilitarea dată de lege acestor organe de a efectua acte de urmărire în cauzele respective asigură posibilitatea ca activitatea de urmărire să se desfășoare pentru fiecare categorie de cauză penală potrivit naturii ei, în fața unor organe cu pregătire corespunzătoare și cu posibilități adecvate.

În vederea delimitării exacte a sarcinilor ce revin fiecărui organ de urmărire penală, legea reglementează în Titlul I, Capitolul II al Părții speciale a Codului de procedură penală competența materială, competența personală și competența funcțională a organelor de urmărire penală.

¹ Articolul 29 pct. 5 lit. d) C. proc. pen. a fost introdus prin Legea nr. 281/2003.

² V. *Dongoroz și colab.*, op. cit., p. 8-9.

În ceea ce privește competența organelor de urmărire penală, trebuie precizat că, potrivit dispozițiilor art. 201 C. proc. pen., organele de urmărire penală sunt reprezentate de procuror și de către organele de cercetare penală.

Opinăm că sfera atribuțiilor (competențelor) organelor de urmărire penală este foarte strict determinată, în funcție de subdiviziunea din care face parte fiecare organ judiciar din această categorie. Trebuie, de asemenea, precizat că în cadrul organelor de cercetare ale poliției judiciare funcționează lucrători specializați din Ministerul Administrației și Internelor, desemnați nominal de ministrul administrației și internelor, pe baza avizului conform al Procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, aceștia desfășurându-și activitatea sub autoritatea Procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție¹.

3.1. Competența organelor de cercetare penală ale poliției judiciare

Relația societății cu poliția în ansamblul său, ca organ al executivului, și cu poliția judiciară nu constituie un obiect de studiu exclusiv juridic, reprezentând o preocupare din ce în ce mai accentuată pentru cercetările sociologice. Modul în care este văzută și percepută intervenția poliției de fiecare membru al societății, cât și de colectivitate s-a modificat substanțial, principalul element determinant în mutațiile manifestate decurgând, pe de o parte, din creșterea fără precedent a criminalității din ultima vreme, iar, pe de altă parte, din impactul deosebit pe care îl produce în percepția socială crima organizată. O primă caracteristică este aceea că ne aflăm departe de timpul când simpla prezență a polițistului era de natură să asigure în orice loc un climat de calm, încredere, respect și securitate. Raportat la prezent, se pare că reprezentanților puterii publice li s-a erodat din ce în ce mai mult autoritatea².

Organele de poliție în ansamblul lor sunt organe ale administrației de stat, și nu organe judiciare, calitatea de organ de cercetare nerevenind organelor respective în întregime. Nu toți lucrătorii de poliție sunt organe de cercetare penală, organe judiciare fiind numai cei anume desemnați pe linie internă. Aceste organe au competență materială generală. De câte ori legea nu atribuie o cauză în competența unui anumit organ, ea revine organelor de cercetare ale poliției. Rezultă că organele de poliție nu sunt competente să cerceteze cauzele date în competența obligatorie a procurorului, precum și a organelor speciale.

Sfera atribuțiilor organelor de cercetare penală ale poliției judiciare este expres prevăzută de legiuitorul român pe baza dispozițiilor art. 207 C. proc. pen.³ Astfel, organele de cercetare ale poliției judiciare efectuează cercetarea penală pentru orice infracțiune care nu este dată, în mod obligatoriu, în competența altor organe de cercetare penală. Pe cale de consecință, având în vedere modalitatea de regle-

¹ Alineatul (3) al art. 201 a fost modificat prin O.U.G. nr. 60/2006.

² Cu câteva decenii în urmă, *policeman*-ul britanic, de regulă neînarmat, numai cu carnetul și condeiul în mână, era un argument suficient pentru a restabili ordinea în legătură cu acel loc, opinia publică văzând și simțind în prezența acestuia intervenția eficientă a puterii de stat.

³ Articolul 207 a fost modificat prin art. I pct. 131 din Legea nr. 281/2003.

mentare aleasă de legiuitor, în literatura de specialitate s-a afirmat că **organele de cercetare penală ale poliției judiciare dețin o competență materială generală**¹.

Referitor la **competența teritorială** a organelor de cercetare penală² ale poliției judiciare, cauzele vor fi instrumentate de acestea cu respectarea dispozițiilor art. 30 C. proc. pen., deci a criteriilor generale stabilite de legiuitor. Totuși, legea a prevăzut existența unor situații excepționale în care organul de cercetare penală nu mai este ținut de respectarea dispozițiilor art. 30 C. proc. pen. Este vorba despre acele situații în care operează extinderea competenței teritoriale, respectiv când anumite acte de cercetare penală trebuie să fie efectuate în afara razei teritoriale în care se face cercetarea, organul de cercetare penală poate să le efectueze el însuși sau să dispună **efectuarea lor prin comisie rogatorie sau delegare**. Totuși, în situația anterior expusă, organul de cercetare penală care efectuează actele ce nu se află în competența sa normală și este obligat să înștiințeze în prealabil despre aceasta organul corespunzător din raza teritorială în care va efectua actele de cercetare penală [art. 211 alin. (2) C. proc. pen.].

O altă situație este cea prevăzută de dispozițiile art. 213 C. proc. pen., respectiv **cazurile urgente**, când legiuitorul stabilește obligația organului de cercetare penală de a efectua actele de cercetare care nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care excede competenței sale normale date de lege. În aceste cazuri, toate actele și lucrările efectuate vor fi trimise de îndată (operează rolul activ pe care trebuie să îl exercite organele de urmărire penală), prin procurorul care exercită supravegherea activității organului care le-a efectuat, către procurorul competent.

Punctul nostru de vedere, confirmat fără putință de tăgadă de practica judiciară în materie, este acela că dispozițiile din Codul de procedură penală sunt dispoziții cu caracter general, în timp ce Legea nr. 360/2002 privind Statutul polițistului, cu modificările și completările ulterioare, este o lege cu dispoziții speciale, ce prevalază față de legea generală. Întrucât normele de procedură sunt de strictă interpretare și de imediată aplicare, rezultă că, în lipsa unor norme tranzitorii, dispozițiile din Statutul polițistului cu privire la competența de judecată după calitatea persoanei se aplică de la data intrării sale în vigoare, indiferent de data săvârșirii infracțiunii și calitatea pe care o are făptuitorul ulterior săvârșirii infracțiunii. Demilitarizarea instituției Poliției Române nu afectează doar polițiștii, ci întregul său personal³.

¹ N. Volonciu, op. cit., p. 250.

² Potrivit art. 2 din Legea nr. 364/2004 privind organizarea și funcționarea poliției judiciare, poliția judiciară este constituită din ofițeri și agenți de poliție specializați în efectuarea activităților de constatare a infracțiunilor, de strângere a datelor în vederea începerii urmăririi penale și de cercetare penală. Același text de lege stabilește că ofițerii și agenții de poliție menționați au calitatea de organe de cercetare ale poliției judiciare, calitate stabilită și prin Ordinul ministrului administrației și internelor nr. 617/2003, emis în aplicarea prevederilor art. 27 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române (M. Of. nr. 305 din 9 mai 2002).

³ Trib. București, Secția a II-a penală, decizia nr. 1494/R din 29 septembrie 2004.

3.2. Competența organelor de cercetare penală speciale

În anumite cazuri, dată fiind natura infracțiunii săvârșite sau având în vedere calitatea făptuitorului, legiuitorul a prevăzut expres ca urmărirea penală să se efectueze de către organul special de cercetare penală. Sunt asemenea organe de cercetare speciale ofițerii anume desemnați de comandantii unităților militare, de șefii comendurilor de garnizoană și de comandantii centrelor militare, precum și ofițerii poliției de frontieră și căpitanii porturilor.

Articolul 208 C. proc. pen., în alin. (1), face o enumerare exhaustivă a categoriilor de organe de cercetare penală speciale investite prin lege să efectueze acte de urmărire penală. Astfel, **ofițerii anume desemnați de către comandantii unităților militare corp aparte și similare** efectuează cercetarea penală pentru militarii aflați în subordine, legiuitorul prevăzând posibilitatea ca cercetarea penală să poată fi efectuată chiar personal de comandantii acestor unități.

De asemenea, art. 208 alin. (1) lit. b) C. proc. pen. prevede că, pentru infracțiunile săvârșite de militari în afara unităților militare, cercetarea penală se efectuează de **ofițerii anume desemnați de către șefii comendurilor de garnizoană**, însă alternativ cercetarea poate fi efectuată și personal de șefii comendurilor de garnizoană.

În cazul în care este vorba despre infracțiuni de competența instanțelor militare care sunt săvârșite de persoane civile¹ în legătură cu obligațiile lor militare, cercetarea penală va fi efectuată de **ofițerii anume desemnați de către comandantii centrelor militare**, însă aceștia (comandantii) pot efectua și personal cercetarea penală. În anumite situații prevăzute de lege, la cererea comandantului centrului militar, organul de poliție efectuează anumite acte de cercetare penală, care vor fi înaintate apoi comandantului centrului militar.

În ceea ce privește infracțiunile de frontieră, legiuitorul prevede în art. 208 alin. (1) lit. d) competența **ofițerilor poliției de frontieră**. Poliția de frontieră face parte, potrivit art. 1 din O.U.G. nr. 104/2001 privind organizarea și funcționarea Poliției de Frontieră Române², din Ministerul Administrației și Internelor, iar prin art. 1 lit. c) din Ordinul nr. 617/2003 al ministrului administrației și internelor au fost desemnați ca organe de cercetare penală ale poliției judiciare, între alții, polițiștii cu sarcini în combaterea infracțiunilor transfrontaliere și infracțiunilor comise în legătură cu frontiera³.

Căpitanii porturilor dețin fasciculul de atribuții oferite de criteriul competenței materiale de a efectua cercetarea penală pentru infracțiunile contra siguranței navigației pe apă și contra disciplinei și ordinii la bord, precum și pentru infrac-

¹ I. Neagu, Drept procesual penal. Tratat, Ed. Global Lex, București, 2002, p. 509: „În privința infracțiunilor săvârșite de angajații civili, din redactarea textului de lege rezultă ca a fost avută în vedere ca ipoteză principală situația când angajatul civil săvârșeste infracțiunea în cadrul unității în care lucrează. În practica judiciară s-a pus problema cui îi revine competența când angajatul civil săvârșeste fapta penală pe raza altui parchet militar decât acela unde se află unitatea căreia acesta îi aparține; soluția pronunțată arată că în acest caz este competent fie organul de cercetare penală din unitatea militară în care lucrează angajatul civil, sub supravegherea procurorului militar competent, fie parchetul militar pe a cărui rază teritorială s-a comis infracțiunea”.

² M. Of. nr. 351 din 29 iunie 2001.

³ I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 1532 din 2 martie 2005, în Dreptul nr. 10/2005, p. 245-246.

țiunile de serviciu sau în legătură cu serviciul care sunt prevăzute și pedepsite de Codul penal, săvârșite de personalul navigant al marinei civile, însă legiuitorul condiționează această competență de gradul de pericol social al faptei, respectiv dacă aceasta a pus sau ar fi putut pune în pericol siguranța navei sau a navigației.

3.3. Competența procurorului în faza de urmărire penală

În literatura de specialitate¹ s-a evidențiat opinia potrivit căreia, în cadrul etapei urmăririi penale, procurorul este figura centrală, având în vedere importanța și complexitatea atribuțiilor cu care legiuitorul l-a investit. Astfel, printre multiplele sarcini pe care procurorul le are de îndeplinit, sfera cea mai importantă de atribuții se circumscrie efectuării actelor de urmărire penală.

În concordanță cu dispozițiile art. 209 C. proc. pen., procurorul este obligat să exercite activități de supraveghere a tuturor actelor de cercetare penală efectuate de celelalte categorii de organe judiciare penale aflate în subordinea sa. În exercitarea acestei atribuții, procurorul deține prerogativa de a conduce și a controla în mod direct și nemijlocit activitatea de cercetare penală² pe care o desfășoară poliția judiciară, precum și celelalte organe de cercetare penală speciale.

Dispozițiile art. 209 alin. (4) C. proc. pen. prevăd în mod explicit faptul că este competent să efectueze urmărirea penală și să exercite supravegherea asupra activităților de cercetare penală procurorul de la parchetul corespunzător instanței care, potrivit legii, este competentă din punct de vedere material, teritorial și după persoană să soluționeze cauza în prima instanță.

Alineatul (3) al articolului menționat determină **în mod expres și limitativ** acele infracțiuni pentru care urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror³: infracțiunile prevăzute și pedepsite de art. 155-173, art. 174-177, art. 179, art. 189 alin. (3)-(6), art. 190, art. 191, art. 211 alin. (3)⁴, art. 212, art. 236, art. 239⁵, art. 239¹, art. 250, art. 252, art. 253¹-255, art. 257, art. 265-268, art. 273-276,

¹ I. Neagu, op. cit., p. 512.

² C.A. Pitești, decizia penală nr. 170/R/1995, în R.D.P. nr. 2/1996, p. 130: întrucât în partea expozitivă a rechizitoriului s-a precizat că unul dintre inculpați s-a înțeles cu alți doi inculpați, care aveau calitatea de paznici, ca în schimbul unor sume de bani să le permită sustragerea unor materiale din unitate, instanța de fond trebuie să se socotească investită și cu infracțiunile prevăzute de art. 254 și art. 255 C. pen., pentru care competența urmăririi penale aparține procurorului în conformitate cu art. 209 alin. (3) C. proc. pen., iar competența judecării cauzei în primă instanță aparține tribunalului, și nu judecătoriei, conform art. 27 C. proc. pen. Cum, în cauză, urmărirea penală a fost efectuată de organul de cercetare penală, actul de sesizare a instanței e lovit de nulitatea prevăzută în art. 197 alin. (2) C. proc. pen., motiv pentru care s-a dispus restituirii cauzei la procuror, în conformitate cu art. 300 alin. (2) C. proc. pen.

³ Alineatul (3) al art. 209 a fost modificat prin O.U.G. nr. 60/2006.

⁴ C.A. Timișoara, decizia penală nr. 124/1995, în Dreptul nr. 4/1995, p. 180.

⁵ C.S.J., Secția penală, decizia nr. 1500/1998, în Dreptul nr. 2/2000, p. 167: inculpatul a fost condamnat pentru săvârșirea infracțiunii de ultraj [art. 239 alin. (2) și (3) C. pen.]. Potrivit art. 27 pct. 1 lit. a) C. proc. pen., tribunalul este competent să judece în primă instanță infracțiunea de ultraj, în timp ce urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procurorul de la parchetul corespunzător instanței care judecă în prima instanță cauză [art. 209 alin. (4) C. proc. pen.]. Cum în cauză urmărirea a fost greșit efectuată de un procuror din parchetul de pe lângă Judecătoria Mureș, și nu Sighișoara, competența după materie fiind prevăzută sub sancțiunea nulității absolute, s-a

art. 279¹, art. 280, art. 280¹, art. 302², art. 317, art. 323, art. 356-361 C. pen., în cazurile arătate în art. 27 pct. 1 lit. b)-e), art. 28¹ pct. 1 lit. b) și pct. 5, art. 28² pct. 1 lit. b) și art. 29 pct. 1 C. proc. pen., în cazul infracțiunilor împotriva protecției muncii, precum și în cazul altor infracțiuni date prin lege în competența sa.

În cazurile mai sus amintite, în care legiuitorul a prevăzut obligativitatea efectuării urmăririi penale de către procuror, reglementarea nu este în sensul că procurorul trebuie să efectueze în întregime urmărirea penală, ci există posibilitatea ca anumite acte de cercetare să fie efectuate de organele de cercetare penală sub stricta supraveghere a procurorului care instrumentează cauza penală¹. Mai mult decât atât, chiar în art. 213 C. proc. pen. legiuitorul reglementează situația cazurilor urgente, în care organul de cercetare penală este obligat să efectueze acele acte care nu suferă amânare, chiar dacă acestea privesc o cauză care nu este de competența lor. Lucrările efectuate în aceste situații excepționale trebuie trimise de îndată procurorului competent de către procurorul care exercită supravegherea activității organului ce le-a efectuat², în vederea aflării adevărului și soluționării cauzei în cel mai scurt timp posibil, în virtutea respectării principiului celerității.

3.4. Competența procurorului în faza de judecată, în căile extraordinare de atac și în procedurile speciale

Justiția s-a impus din cele mai vechi timpuri ca o funcție a proceselor izvorâte din încălcarea legilor. Statul de drept a devenit de neconceput fără justiție, lipsa unei asemenea autorități însemnând arbitrar și nedreptate. În sistemul judiciar român, faza de judecată a cauzei penale s-a impus ca una dintre cele mai importante, având în vedere că acesta este cadrul procesual în care părțile își exprimă fiecare poziția procesuală, în vederea aflării adevărului, sub directă și strictă supraveghere a judecătorului.

Deși în literatura de specialitate³ s-a impus opinia potrivit cu care atribuțiile organelor de cercetare penală, ca organe judiciare, sunt legate numai de desfășurarea urmăririi penale, aceste organe necolaborând în cadrul procesului penal direct cu instanțele judecătorești, opinia noastră este că atribuțiile Ministerului Public, în general, respectiv ale procurorului, în special, sunt legate nu numai de

constatat că atât urmărire penală, cât și judecata au avut loc cu încălcarea legii, iar actele de procedură efectuate sunt lovite de nulitate absolută, cauza fiind trimisă procurorului competent.

¹ C.A. București, Secția a II-a penală, decizia nr. 898/1998, în Dreptul nr. 4/2000, p. 147.

² Anterior intrării în vigoare a Legii nr. 356/2006, legiuitorul a prevăzut obligativitatea confirmării actelor de urmărire penală efectuate de către procurorul ierarhic superior. Astfel dispozițiile alin. (5)-(6) ale art. 209, în prezent abrogate, prevedeau următoarele: „Atunci când urmărirea penală este efectuată de procuror, rechizitoriul este supus confirmării prim-procurorului parchetului, iar când urmărirea este făcută de acesta, confirmarea se face de procurorul ierarhic superior. Când urmărirea penală este efectuată de un procuror de la parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, rechizitoriul este supus confirmării procurorului-șef de secție, iar când urmărirea penală este efectuată de acesta, confirmarea se face de către procurorul general al acestui parchet. Procurorii din cadrul parchetelor ierarhic superioare pot îndeplini oricare dintre atribuțiile procurorilor din parchetele ierarhic inferioare, pot infirma actele și măsurile acestora, dacă sunt contrare legii, și pot prelua, în vederea efectuării urmăririi penale, cauze de competența acestora, din dispoziția conducătorului parchetului ierarhic superior”.

³ I. Neagu, op. cit., p. 156.

faza de urmărire penală, ci și de faza de judecată sau de punere în executare a hotărârilor judecătorești penale definitive. Astfel, putem afirma, referitor la competența procurorului, că aceasta se raportează la următoarele direcții:

- efectuează urmărirea penală sau participă la supravegherea ei, după caz; în aceste situații, procurorul conduce și controlează activitatea de cercetare penală a poliției și a altor organe de cercetare penală, care sunt obligate să aducă la îndeplinire dispozițiile acestuia;
- sesizează instanțele judecătorești pentru judecarea cauzelor penale;
- exercită acțiunea civilă în cazurile prevăzute de lege; participă, în condițiile legii, la judecarea cauzelor de către instanțele judecătorești; exercită căile de atac împotriva hotărârilor judecătorești;
- supraveghează respectarea legii în activitatea de punere în executare a hotărârilor judecătorești;
- monitorizează acele cauze care ar putea genera sau care favorizează criminalitatea și prezintă propuneri pentru eliminarea lor.

În ceea ce privește atribuțiile procurorului în faza de judecată, art. 315 C. proc. pen. stabilește în mod imperativ **obligativitatea participării procurorului la ședințele de judecată** ale judecătorilor în următoarele situații:

- în cauzele în care instanța de judecată a fost sesizată prin rechizitoriu;
- în cauzele în care legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii de 3 ani sau mai mare;
- în cauzele în care unul dintre inculpați se află în stare de detenție sau în vreuna dintre situațiile prevăzute de art. 171 alin. (2)¹ (cazuri în care asistența juridică este obligatorie, respectiv când inculpatul este minor, internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical-educativ, când este reținut sau arestat chiar în altă cauză, când față de acesta s-a dispus măsura de siguranță a internării medicale sau obligarea la tratament medical chiar în altă cauză ori când organul de urmărire penală sau instanța apreciază că nu și-ar putea face singur apărarea etc.);
- când se dispune înlocuirea pedepsei amenzii cu cea a închisorii.

În ceea ce privește ședințele celorlalte instanțe de judecată, participarea procurorului este obligatorie în toate cazurile, fără să mai existe o condiționare impusă de legiuitor pe criterii legate de modul de sesizare a instanței de judecată sau de gradul de pericol social al infracțiunii reflectat în pedeapsă, de starea de detenție etc.

Competențele procurorului în faza de judecată sunt legate de **rolul activ** pe care trebuie să îl manifeste în sensul aflării adevărului și, bineînțeles, de susținerea acuzării față de persoana împotriva căreia a fost pusă în mișcare acțiunea penală. Opinăm că rolul acuzator al procurorului nu are un caracter strict impus de legiuitor, pentru că acestuia i se permite ca, în baza dispozițiilor imperative ale Codului de

¹ Alineatul (2) al art. 171 a fost modificat prin art. I pct. 98 din Legea nr. 356/2006. Anterior Legii nr. 356/2006, textul avea următorul cuprins: „Asistența juridică este obligatorie când învinuitul sau inculpatul este minor, militar în termen, militar cu termen redus, rezervist concentrat sau mobilizat, elev al unei instituții militare de învățământ, internat într-un centru de reeducare sau într-un institut medical-educativ, când este arestat chiar în altă cauză ori când organul de urmărire penală sau instanța apreciază că învinuitul sau inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea, precum și în alte cazuri prevăzute de lege”.

procedură penală, să formuleze acele cereri și să pună acele concluzii pe care le consideră întemeiate, având în vedere probele existente la dosarul cauzei.

Procurorul se bucură de libertate în exercitarea rolului acuzator, ținând seama că nu este constrâns să pună numai concluzii de condamnare, ci, deopotrivă, poate pune concluzii de achitare, dacă în urma probelor strânse la dosarul cauzei reiese în mod indubitabil nevinovăția inculpatului. Se poate afirma că aceasta vine în susținerea principiului potrivit căruia procurorul trebuie să strângă probe atât în acuzare, cât și în apărarea inculpatului, dând eficiență prezumției de nevinovăție de care beneficiază orice cetățean până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre definitivă.

Rolul procurorului ca reprezentant al Ministerului Public în cadrul procesului penal este unul activ, fiind desigur supus controlului judecătorului cauzei, în sensul că, în calitatea sa de participant, poate formula cereri, invoca excepții, toate demersurile procesuale servind interesului aflării adevărului. De asemenea, cu ocazia terminării cercetării judecătorești, trecând la dezbateri, procurorului i se dă cuvântul de către instanța de judecată, pentru a susține punctul de vedere al Ministerului Public, raportat la vinovăția sau nevinovăția inculpatului trimis în judecată pentru o anumită infracțiune, raportat la actele și probele existente la dosarul cauzei.

Participarea procurorului în cadrul procesului penal nu este limitată numai la judecata în primă instanță, ci acesta, în virtutea legii, își poate exercita atribuțiile și în celelalte cicluri procesuale, respectiv în căile de atac ordinare sau extraordinare. Potrivit dispozițiilor art. 362 alin. (1) lit. a) C. proc. pen., procurorul face parte din categoriile de persoane care **pot exercita calea de atac a apelului** împotriva sentinței pronunțate în primă instanță. Astfel, procurorul poate declara apel atât în ceea ce privește latura penală, cât și în ceea ce privește latura civilă a cauzei. În ceea ce privește apelul declarat de procuror sub aspectul laturii civile a cauzei, dispozițiile legale prin care admisibilitatea acestuia era condiționată de promovarea concomitentă a apelului pe latură civilă de către partea civilă (mai puțin în acele situații în care acțiunea civilă se exercită din oficiu – când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate restrânsă de exercițiu) au fost declarate neconstituționale prin Decizia nr. 190 din 26 februarie 2008¹, fiind contrare art. 131 alin. (1) din Constituția României.

Beneficiind, în temeiul legii, de dreptul, dar având și obligația de a veghea la respectarea legii și aflarea adevărului, procurorul poate promova calea de atac a apelului ori de câte ori se constată că soluționarea cauzei s-a realizat de către instanța de judecată cu încălcarea dispozițiilor legale în materie, încălcări care sunt de natură să aducă vătămări grave drepturilor părților care, din anumite motive, rămân în pasivitate față de hotărârea pronunțată. Prin analogie, potrivit art. 385² C. proc. pen., situația se prezintă în aceiași termeni în ceea ce privește **posibilitatea procurorului de a exercita calea de atac a recursului**. În această etapă procesuală, participarea procurorului este obligatorie în toate cazurile.

În ceea ce privește căile extraordinare de atac, **contestația în anulare** poate fi promovată de oricare dintre părți, iar pentru cazurile prevăzute de art. 386 lit. c) și

¹ M. Of. nr. 213 din 20 martie 2008.

d) C. proc. pen., și de procuror, respectiv când instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unei cauze de încetare a procesului penal cu privire la care existau probe în dosar sau când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă. Pe cale de consecință, posibilitatea procurorului de a fi titular al unei contestații în anulare este limitată de legiuitor numai la aceste două cazuri, având în vedere faptul că în primele două cazuri, nefiind citat, nu se pot realiza încălcări cu privire la dispozițiile referitoare la citare. În ceea ce privește calea extraordinară de atac a **revizuirii**, printre titularii cererii legiuitorul i-a dat posibilitatea și procurorului ca, pentru motivele expres și limitativ prevăzute de lege la art. 394 C. proc. pen., să declanșeze această procedură din oficiu sau la sesizarea unor organe competente.

O poziție deosebit de importantă în ceea ce privește competența procurorului în faza de judecată este aceea a **promovării recursului în interesul legii**. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 414² C. proc. pen., Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, direct, sau ministrul justiției, prin intermediul Procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, precum și colegiile de conducere ale curților de apel și ale parchetelor de pe lângă acestea au obligația, pentru a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legilor penale și de procedură penală pe întreg teritoriul țării, să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești. Pe cale de consecință, în această materie, competențele procurorului sunt deosebit de importante, având în vedere că prin promovarea recursurilor în interesul legii se urmărește clarificarea unor probleme controversate care au primit soluționări contradictorii în practica judiciară, deci se urmărește crearea unei practici uniforme într-un anumit domeniu. Din modul în care legiuitorul a înțeles să reglementeze această materie se desprinde caracterul obligatoriu al deciziilor Înaltei Curți de Casație și Justiție prin care se soluționează recursurile în interesul legii. Aceste soluții nu au efect asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese, dar dezlegarea dată problemelor de drept judecate este obligatorie pentru instanțe. În consecință, deciziile pronunțate în această cale extraordinară de atac capătă, în opinia noastră, putere de lege în materia în care au fost pronunțate, acesta fiind singurul caz în care, în dreptul nostru, precedentul judiciar este izvor de drept.

Secțiunea a 2-a

Succintă privire asupra aplicării legii procesual penale în spațiu

§1. Teritorialitatea legii penale ca principiu fundamental și implicațiile ei privind infracțiunile săvârșite în România

Dreptul, ca fenomen social, se desfășoară pe două coordonate: spațiu și timp¹. Spațiul este un element de relație care impune în mod firesc și inevitabil anumite

¹ V. Pașca, Prolegomene în studiul dreptului penal, Ed. Lumina Lex, București, 2000.

limite ale puterii de acțiune a legii penale și țărnuiește deci câmpul ei de aplicare. Acțiunea legii penale¹ sfârșește acolo unde încetează, din punct de vedere teritorial, incidența puterii sale².

Orice sistem de drept are aplicabilitate în limitele teritoriale în care puterii legiuitoare îi este recunoscută aplicabilitatea. Din această cauză, dreptul prezintă diversitate, existând simultan atâtea sisteme juridice, câte entități statale. Există afinități datorate unor sincronisme care grupează sistemele de drept naționale în familii de drept³.

Faptele penale se pot săvârși pe teritoriul unui stat sau pe teritoriul mai multor state, caz în care vorbim fie de teritorialitatea legii penale, fie de extrateritorialitatea acesteia, după caz. Principiul teritorialității legii penale a luat naștere odată cu apariția statelor naționale, fiind indiscutabil legat de conceptul de suveranitate. Afirmat de Beccaria din motive de celeritate a răspunderii penale și pentru fundamentarea răspunderii penale bazate pe vinovăție, infractorul fiind prezumat a cunoaște legea locului, acest principiu este consacrat pentru prima dată de Codul penal Napoleonian și apoi de codurile europene care s-au inspirat din acesta. Codurile penale românești din 1864, 1936 și 1969 au consacrat acest principiu prin reglementări, în mare parte, identice, nuanțări apărând în definirea noțiunii de teritoriu.

Principiul teritorialității în materie penală este un principiu fundamental de drept public. Legile, în general, și legile penale, în special, fiind expresia suveranității statului, au eficacitate în tot teritoriul aflat sub imperiul acestei suveranități. Astfel, legea procedurală penală are eficacitate în tot teritoriul aflat sub imperiul suveranității statului sub care a fost elaborată; suveranitatea fiind teritorială, este normal ca și legea penală substanțială sau procedurală să fie teritorială.

Întinderea în spațiu a legii penale coincide cu întinderea în spațiu a suveranității⁴. Pe cale de consecință, principiul general care guvernează materia aplicării legii penale în spațiu este principiul teritorialității.

Eficiența legii penale în apărarea valorilor sociale este reală din momentul intrării ei în vigoare. Respectarea exigențelor legii penale de către majoritatea destinatarilor ei îi conferă o **eficiență activă**. Față de cei care săvârșesc infracțiuni,

¹ M.A. Hotca, Dicționar de drept penal, Ed. Editas, București, 2004, p. 282: „Legea penală - 1. Act normativ care cuprinde norme de drept penal. 2. Orice normă penală cuprinsă în acte normative ce pot reglementa materia dreptului penal. Înțelesul propriu al noțiunii de «lege» este cel de act normativ purtând această denumire, adoptat de Parlamentul României cu respectarea procedurii prevăzute de Constituție. Determinarea conținutului expresiei «lege penală» prezintă importanță atât dintr-o perspectivă mai generală - delimitarea dreptului penal de celelalte ramuri de drept -, cât și pe planul dreptului penal, respectiv referitor la aplicarea unor instituții ale dreptului penal. Pe planul dreptului penal este necesară stabilirea conținutului termenului «lege penală» pentru corecta aplicare în timp a legilor penale temporare, aplicarea normelor penale divizate, aplicarea regulii *mitior lex*, delimitarea erorii de drept penal de eroarea de drept extrapenal. Semnificația ce se dă legii penale, în sensul de «normă penală», este aplicabilă și în materia dreptului procesual penal, afară numai de cazul în care legea procesuală ar dispune altfel!”.

² R. Stănoiu, I. Griga, T. Dianu, Drept penal. Partea generală, Ed. Hyperion, București, 1992, p. 42.

³ V. Neamțu, Aspecte ale competenței secțiilor maritime și fluviale, în R.R.D. nr. 4/1977, p. 30.

⁴ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R.M. Stănoiu, V. Roșca, Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală, Ed. Academiei, București, 1969, p. 51.